

KAVALA ŞEHRİNİN (YUNANİSTAN) TURİZM POTANSİYELİ

The Tourism Potential of Kavala City (Greece)

Halil KURT¹

Halil İbrahim SARI²

Özet

Kavala, İstanbul-Selanik arasında ulaşım yolları üzerinde yer alan, konumu, kalesi, limanı ile önemli bir şehirdir. İlk çağlardan günümüze kadar ulaşabilen tarihi ve kültürel zenginliklerinin yanı sıra, doğal çekicilikleri ile de turistik potansiyeli olan bir merkezdir. Kavala, Mayıs ayından Ekim sonuna kadar denize girilebilen uygun iklim özellikleri, şehre yakın plajlarının yanı sıra, turistler için birçok su sporu, yelken, binicilik, parkur, tırmanma vb. spor aktiviteleri de sunan doğal cazibe merkezidir. Kavala eski şehir merkezi çoğunluğu yaz aylarında olmak üzere çok çeşitli kültürel aktiviteye ev sahipliği yapar. Philippi, Wood Water, Uluslararası Cosmopolis vb. festivallerde dans ve müzik grupları, sinema ve katılımcı ülkeler kendi geleneksel milli mutfaklarını sergiler.

Kavala, Antik çağdan, Helenistik ve Roma dönemlerinden kalma tarihi eserlerin bulunduğu Philippi Arkeolojik Alanı, kalesi, müzeleri, kiliseleri ile de önemli bir tarihi mirasa sahiptir. Osmanlı dönemine ait eserlerin birçoğu asli hüviyetinin dışında hizmet verse de varlığını koruyabilenler arasında, Kanuni döneminde inşa edilen su kemeri, Kavalalı Mehmet Ali Paşa Külliyesi, İbrahim Paşa ve Halil Bey camileri gibi tarihi ve kültürel yapılar sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Kavala, turizm, doğal çekicilikler, tarihi ve kültürel abideler

Abstract

Kavala's location on the carriage way between İstanbul and Selanik, its castle and harbour makes Kavala an important city. Kavala has a potential of tourism thanks to its natural attractions as well as its historical and cultural wealth from history to present.

Kavala is a center that has appropriate climate to buoy from May to the end of October and in addition to its coasts close to the city, this region provides tourists lots of aquatic sports and any other sport activities such as equestrianism, parkour, climbing. This city's old downtown hosts, mostly in summer, variety of cultural activities such as Phillipi, wood water, international cosmopolis etc and in these festivals, nations stage their own traditional dance performances, music groups and also they exhibit their national cuisines.

Kavala has remarkable historical heritages, including not only Philippi archaeological area where historical artifacts are found, remained from Ancient Age, Hellenistic and Rome periods, but castle, museums, churches as well. Even if most of ottoman artifacts offer service out of its fundamental existence, some of them are reserved such as aqueduct, built in Suleyman the magnificent period, Kavalalı Mehmet Ali Pasha complex, and finally İbrahim and Halil Bey (Sir İbrahim and Halil) mosques.

Keywords: Kavala, tourism, natural attractiveness, historical and cultural monument

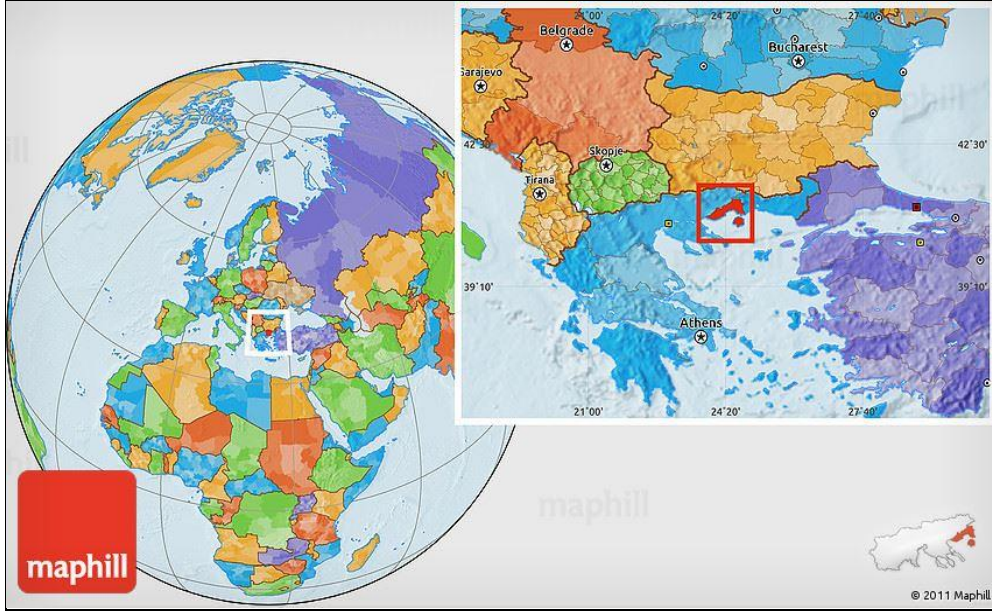
¹ Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü., hkurt@marmara.edu.tr

² Uzman., Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü., h.ibrahimsari@hotmail.com

GİRİŞ

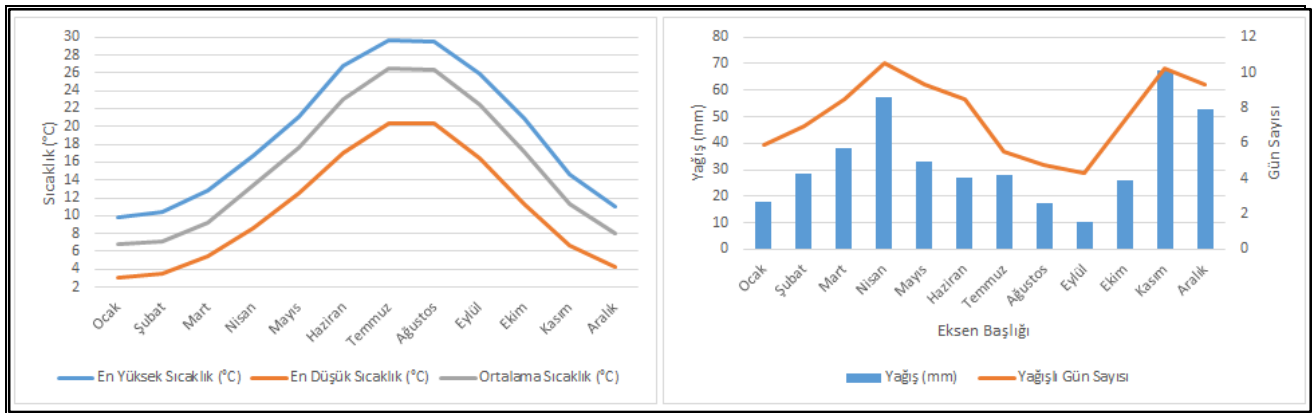
Resmî adı Hellen Cumhuriyeti olan Yunanistan, Balkan yarımadasının güneyinde yer alan bir Akdeniz ülkesidir. Adalarla birlikte yüzölçümü 131.957 km²'dir. Yunanistan, güneybatıda İyon denizi, güneyde Akdeniz, doğuda Ege denizinin kuşattığı bir yarımadadan oluşan asıl anakara bölümü kuzeybatıdan doğuya doğru sırasıyla Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye ile çevrilidir. Ülke kıyılarının toplam uzunluğu 15.000 km yi aşar (Kurt, 2013).

Yunanistan Cumhuriyeti idari olarak 13 bölgeye ayrılmıştır. Yunanistan'ın kuzey-kuzeydoğusunda yer alan Kavala; Drama, İskeçe, Rodop ve Evros ile birlikte 13 bölgeden biri olan Doğu Makedonya ve Trakya bölgesinde yer alır (Şekil 1). Kavala, 1912 yılına kadar Osmanlı devletinde Selanik ilinin Drama sancağına bağlı bir kazanın merkezi durumundaydı. Günümüzde ise kuzeyde Selanik ile Dedeağaç şehirleri arasında, Doğu Makedonya ve Trakya bölgesinde 350 km²'lik bir liman kenti olarak karşımıza çıkmaktadır (Darkot, 1979).

Şekil 1: Kavala şehrinin konumu

Deniz seviyesinden itibaren 70 m'ye kadar olan yükseklikte yayılış gösteren Kavala şehri, en yüksek sıcaklık değerlerine Temmuz ve Ağustos ayında 30 °C ile ulaşırken, en düşük sıcaklıklar ise Ocak ayında 3 °C ile kendisini göstermektedir (Şekil 2). Şehirde Temmuz ayı sıcaklık ortalaması 26,5 °C iken, Ocak ayı sıcaklık ortalaması ise 6,8 °C'dir. Kavala şehri yıllık 403 mm yağış alırken en fazla yağış Kasım ayında düşmektedir. En az yağışın ise Eylül ayında düştüğü şehirde gün bazında ise Nisan ayı 10 gün ile en yağışlı gün sayısına sahip ay durumundadır.

Şekil 2: Kavala'nın sıcaklık ve yağış grafiği

Osmanlı döneminde küçük bir kaza merkezi olan Kavala'nın 1831'de 3.235³ olan nüfusu, 1859 yılında 6.000 olarak kayıtlarda yerini almıştır. Şehir, başta Müslüman Türkler, Ortodoks Yunanlılar, Yahudiler, Eksarhane'ye bağlı Bulgarlar, Çingeneler ve Franklar olmak üzere farklı milletlerden oluşan bir nüfus yapısına sahiptir. 1831 Nüfus Sayımına göre Drama Sancağı sınırları içinde yer alan Kavala Kazasının nüfusunun 2 755 Müslüman, 480 reaya (Rum ve Bulgar) olmak üzere toplam 3235 kişiydi. Demografik verilere bakıldığında Müslüman nüfusun bölgedeki ağırlığı açıkça görülür. 1961'de 44.517 nüfusa sahip olan şehirde, 1971'de 46.234, 1981'de 56.375, 1991'de 56.571, 2001'de 58.663 ve 2011 yılında yapılan son sayımda ise 54.027 kişi yaşamaktadır. 2011 yılında Kavala Belediyesi'nin sınırları içerisinde kalan toplam nüfus ise 70.501'dir.

Kavala'nın Tarihi Gelişimi

İstanbul'a karayolu ile yaklaşık 450 km. mesafede yer alan Kavala, Ege Denizi'nin kuzey sahilinde, Taşoz Adası'nın batısında, Selanik ile Dedeoğaç arasında, iç bölgelerdeki kentleri denize kavuşturan bir liman şehridir. Bu konumunu Makedonya Krallığı'nın Philippi (Filippi) kentinden Osmanlı Drama'sına kadar sürdürmüştür. MÖ 7. yüzyılda Taşoz Adası'na Paros Adası'ndan gelerek yerleşmiş olan koloniciler tarafından yeni kent anlamına gelen Neapolis adı ile kurulan şehir, daha sonraları ticaret limanı ve ticaret yolları üzerinde yer almasından ötürü gelişmiş ve bağımsızlığını kazanmıştır (Gökaçtı, 2001). MÖ 4. yüzyılda ise Makedonlar tarafından ele geçirilerek Philippi şehrinin limanı haline getirilmiştir. 9. yüzyılda Slav ve Bulgarların istilasına uğrayan şehir Bizanslıların elinde kalmıştır. Arap bilgin İdrisi'ye göre 12. yüzyılda şehir, bölgenin en önemli ticaret merkezidir. Daha sonraki tarihlerde sırası ile Normanların ve Latinlerin eline geçmiştir. Bizans dönemi hakkında kalesinin küçük olmasının dışında başka bilgi bulunmayan Kavala'da kalenin aşağısında ve limana bakan mevkide bir dış mahalle vardır. Şehir, içme suyu sıkıntısı çekilmesi sebebiyle nüfus bakımından gelişmemiştir.

Batı Trakya kentlerinin Osmanlılar tarafından fethedildiği 1387 yılında Kavala şehri de Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Drama ve Serez'i 1383 yılında fetheden Deli Balaban ve Lala Şahin Paşa tarafından şehir savaştan; barış yolu Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fethin ilk yıllarında Osmanlı devletinin Kavala'da biraz yumuşak bir idare ile şehri yönetmeye kalkması üzerine ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanan Cenevizliler Kavala'yı işgal etmişlerdir. Bunun üzerine Yıldırım Bayezid Han 1390 yılında Kavala'yı tekrar almıştır (Darkot, 1979; Kiel, 2002). Rodos seferine çıkmadan önce Kanuni Sultan Süleyman şehirdeki su problemi için günümüze kadar ayakta kalabilen bir su kemeri inşa ettirmiştir. Saraydan yetişmiş ve Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri olan İbrahim Paşa da şehrin gelişmesi ve İslamlaşması için bir cami, bir sebil, bir hamam, üç zaviye, bir mescid inşa ettirmiştir (Türkoğlu, 1990).

Kavala, 16. yüzyıl başlarında canlı bir liman şehri olarak yeniden önem kazanmasını ve gelişimini bir Osmanlı veziri (Makbul ve Maktul) İbrahim Paşa ile iki sultana yani I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'a borçludur. 1512-1520 yılları arasında tahtta kalan Sultan I. Selim, yarımada'nın tepesinde, yaklaşık 1387 yılında tasfiye edilen eski Bizans müstahkem mevkilerinin yerindeki Kavala kalesinin inşaatını tamamlattır. Ayrıca Seyyah Pierre Belon'un da gözlemlerine göre şehrin yeniden canlandırılması için planlı ve köklü tedbirler alındığı anlaşılmaktadır. Şehre yerleştirilen Müslümanlar ve ticareti geliştirmek için getirilen Macar Yahudileri sayesinde nüfus yönünden büyük bir sıçrama gerçekleştiren Kavala, fiziksel olarak da gelişmiş ve ilk kez bu tarihlerde gösterişli Müslüman mabetleri ve eserleri ile donatılmaya başlanmıştır. Bu dönemde inşa edilen ve günümüzde de varlığını hâlâ sürdüren iki önemli eser, İbrahim Paşa Camii ve Kavala su kemeridir. Kentin silüetine hâkim olan ve günümüzdeki sembolü konumundaki su kemeri Kanuni tarafından yaptırılmıştır. Evliya Çelebi'den edinilen bilgilere göre ise; kemer, bir konak uzaklıkta bulunan suyun şehre taşınması için çok büyük masraflarla inşa edilmiştir. 16. yüzyıl ortalarından itibaren Kavala, Makedonya ile Trakya bölgesinde üretilen başta tütün olmak üzere çeşitli tarım ürünlerinin dış dünyaya gönderildiği bir liman konumuna gelmiştir (Arslan, 2010).

17. yüzyılda gelişmesini sürdüren kenti 1667 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, taştan yapılmış evleri, beş camisi, limanın yakınlarında yer alan depoları ve müstahkem kalesi ile adeta bir masal kenti gibi tanımlar. O yıllarda Kavala'nın tamamı 5 mahalleden meydana gelmekte olup 500'ü İbrahim Paşa Camii civarında bulunan Aşağı kalede ve 200'ü de küçük iç kalede olmak üzere toplam 700 hanenin varlığından söz eder (Temelkiran ve diğerleri, 1976). 18. yüzyılda nispeten durgun bir görünümde olan Kavala'yı 1799'da ziyaret eden Fransız Seyyah Felix Beaujour, olsa olsa 3.000 civarında nüfusunun bulunduğu bir yerleşim yeri olarak kaydetmektedir.

Kavala, 19. yüzyılın başlarında özellikle Drama ve İskeçe bölgesinde yetiştirilen tütünün ihracatı için en büyük yüklemeli limanı konumuna gelerek hızlı bir gelişme göstermiştir. 5 asır Osmanlı hakimiyetinde kalan Kavala şehri, Birinci Balkan Savaşı'nda önce Bulgaristan'ın daha sonra da Yunanistan'ın idaresine geçti. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması

³ 1831 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında yalnızca erkeklerin sayılmasından dolayı kadınların da nüfusa eklenmesi sonucunda gerçek nüfusun 6.470 civarında olacağı düşünülmektedir.

sonucunda gerçekleştirilen zorunlu mübadele ile de Kavala'da yer alan Türkler Anadolu'ya göç etmiş ve Anadolu'dan gelen 25 bin Rum'da şehre yerleştirilmiştir.

Kavala'nın Turizm Çekicilikleri

Kavala genel olarak tarihi ve kültürel zenginliğinden kaynaklanan önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bunun yanı sıra bir liman ve sahil kenti olması nedeniyle de plaj turizmine imkân sağlamaktadır. Yılın belli dönemlerinde yapılan festivaller, Kavala mutfağına özgü yemekler, alışveriş imkânları Kavala turizminin önemli çekiciliklerindedir.

Doğal Çekicilikler

Kavala'daki en önemli doğal çekicilikler, 13 tanesi mavi bayraklı olan ve uluslararası standartlarda kalitesi belgelenen kumsallardır. Kavala ilinin batı kesiminden başlayarak hareket eden birisi sırasıyla Ofrinio, Karianis, Sarakinas, Mirtofito, Eleohoriou, Almira plajlarını görür. Deniz, kum, güneş turizmi için oldukça elverişli olan şehirde daha sonra Yunanistan'ın kuzey bölgelerindeki en güzel sahillerden Ammolofus'a varılır. Bu plaj ve etrafında turistler için tavernalar, balık lokantaları ve gece kulüpleri yer almaktadır. Şehre yaklaşırken Paliu, Toskas ve Batis plajlarını, şehrin içinde Kalamitsa, Rapsani ve Perigiali sahilleri görülmektedir. İlin batısına doğru devam edildiğinde ise Ammoglossa sahili yer almaktadır. Bu bütün sahil ve plajlar Kavala'nın yerli halkı ve turistler için önemli turizm alanlarıdır. Kavala halkının plaj keyfi için Taşoz adasını tercih ettiği de bilinmektedir.

Kavala'da tatil yapan turistler birçok su sporu, yelkenli sporlar, binicilik, parkur, tırmanma gibi spor aktivitelerini de gerçekleştirebilmektedir. Özellikle yelken Kavala sahillerinde dersleri verilen ve yerli yabancı turistlerin ilgili oldukları bir alandır. Bunların yanı sıra Kavala'nın dağlık alanlarında yer alan köylerde yerel lezzetleri tatmak, doğada vakit geçirmek, dağ yürüyüşleri yapmakta mümkündür.

Tarihi ve Kültürel Yapılar

Kavala'da inşa edilmiş olan müzelerin (Arkeoloji Müzesi, Deniz Müzesi, Tütün Müzesi, Kavalalı Mehmet Ali Paşa Müzesi) yanı sıra birçok kilise ve katedral de vardır. Şehrin yüksek kesiminde Akropolis ve Kavala Kalesi yer almaktadır. Evliya Çelebi bu bölgeye yaptığı ziyaretlerinde Kavala Kalesi'nden uzun uzun bahsederken iç kaleyi, orta ve aşağı hisarları da anlatmıştır. Bölgede yer alan eserleri şu şekilde zikretmiştir: Orta Hisar da 200 ev bulunduğunu bunların bağı bahçesinin olmadığını ve kaya üzerinde olduklarını yazar. Bununla beraber 3 cami bulunduğunu, bunların Alaca Cami, Bey Cami ve Suhte Cami olduğunu söyler. 1 tane de mescid bulunmaktadır. Aşağı Hisar da ise 500 tane ev olup bahçeleri fazla yoktur. 5 mahalleden oluşan bu Aşağı Hisar da 5 adet cami vardır. Bunlardan İbrahim Paşa Cami'ni uzun uzun anlatmaktadır. Bir de mescit yer almaktadır (Kahraman, 2010, s.113-115).

19. yüzyıla ait olan Selanik Salnamesi'nde yazan bilgilere göre Kavala şehri bir sancak merkeziydi. Şehirde 7 cami, 2 mescid, 16 han, 5 medrese, 3 kilise, 1 sinagog, 12 okul (8 Müslüman, 4 Hristiyan) mevcuttu (Yapar, 2007, s.255). Günümüzde ise Kavala da belli başlı eserler ayakta kalabilmiştir. Bunlardan ilk göze çarpanlar Mehmet Ali Paşa Külliyesi, İbrahim Paşa Cami ve Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı Su Kemeridir.

Philippi Arkeolojik Alanı

UNESCO'nun dünya miras listesinde bulunan Philippi, Drama ve Kavala şehirleri arasındaki ovanın güneydoğu kesiminde şehir merkezine yaklaşık 15 km. mesafede yer almaktadır. Makedonya bölgesinin en önemli antik şehir kalıntıları buradadır (Fotoğraf 1). Antik çağdan, Helenistik ve Roma dönemlerinden kalma tarihi eserlerin bulunduğu alan önemli bir turistik destinasyondur. 150 yıldır arkeolojik kazıların devam ettiği alanda eski tiyatro, Roman Forumu, macellum,⁴ palaestra'nın bir kısmı,⁵ Helenistik heroon,⁶ erken dönem Hristiyan bazilikaları, banyolar ve birçok arkeolojik kalıntı yer almaktadır (Sakellariadi, 2010).

Balkan Savaşları'nın sonrasında bölgenin Yunanistan'da kalması ile 1914 yılında başlayan arkeolojik kazılar günümüze kadar aralıksız bir şekilde devam etmiştir. İlk kazılar Atina'daki Fransız Okulu tarafından yürütülürken daha sonra Selanik Aristoteles Üniversitesi de kazılara dâhil olmuştur. 67 ha lık bir alana sahip olan Philippi antik kenti Büyük İskender'in

⁴ Macellum: Eski Roma döneminde içinde yiyecek maddeleri, genellikle et satılan yapı ya da ticaret alanı. Aynı sözcük Yunanca da Makellum olarak da kullanılmıştır.

⁵ Palaestra: Roma'da stadyumlarda bulunan güreş okullarına verilen isim.

⁶ Heroon: Tanrılaştırılarak bir kahraman (heros) olarak kabul edilmiş kişilerin öldüklerinde onurlarına inşa edilen yapılara verilen ad.

babasının şehridir (The Archaeological Receipts Fund, 2015). 6 euroluk bir giriş ücretine sahip olan arkeolojik site, kış aylarında sabah 08.00 ile 15.00 arasında, yaz aylarında ise 08.00 ile 20.00 saatleri arasında ziyaretçilere açıktır.

Fotoğraf 1: Philippi arkeolojik alanından bir görünüm

Kavala Kalesi

Kavala MÖ 5. yüzyıldan beri surlarla çevrili bir şehirdir. Ancak bu surlara MS 361-363 yılları arasında imparator Julian, daha sonraki dönemde Justinian ve MS 926 yılında Basra Cladon tarafından kapsamlı değişiklikler ve onarımlar yapılmıştır. 1307 yılında ise II. Andronicus döneminde kentin su kaynaklarını birbirine bağlayan bir sistem uygulanarak surlar şehrin en tepesine kadar uzatılmıştır. Osmanlı ise Kavala şehrini feth ettikten sonra 1391'de Bizans Kalesi'ni yıkmış ve günümüzde var olan kaleyi tekrar inşa etmiştir (Fotoğraf 2). Bugün görülen kalenin birçok kısmı 1425 yılında Osmanlı imparatorluğu tarafından inşa edilmiştir.

Fotoğraf 2: Kavala kalesinden bir görünüm

18. ve 19. yüzyıl arasında ki dönemde hapisane olarak da kullanılmış olan kale, dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir (Erdoğan vd., 2016). Günümüzde içerisinde açık hava tiyatrosu bulunan ve müzikal olaylar, tiyatro etkinlikleri, dans olayları vb. kültürel faaliyetler yapılmaktadır. Şehre en hâkim noktada yer alan kale önemli bir turizm alanıdır. Halka açık olan kalenin 2 Euro giriş ücreti bulunmaktadır. Pazartesi günü hariç haftanın diğer günlerinde sabah 08.00 ile akşam 16.00 saatleri arasında ziyaret edilebilmektedir. Kalenin eteğinde gümrük binasıyla başlayan ana cadde hemen hemen denize paralel olarak uzanmaktadır. Caddenin iki tarafında büyük Türk mezarlıkları bulunmakta ve bunların etrafı bir metre yüksekliğinde duvarlarla çevrilidir. Duvarların bittiği yerde çok güzel modern tarzda evler ve muhteşem bir teras kahvesi bulunmaktadır. Denizin üzerinde tiyatro ile birlikte kurulmuş olan bu kahveden bütün şehir, körfez ve karşıda Taşoz Adası görülür.

Kavalalı Mehmed Ali Paşa Külliyesi

Tarihe adını Kavalalı Mehmed Ali Paşa İsyanı olarak yazdırmış olan Paşa, 1808-1821 tarihleri arasında Kavala'da kurduğu vakıf ile doğduğu topraklara günümüzde de varlığını devam ettiren büyük bir külliye inşa ettirmiştir (Kutluoğlu, 2002). Külliye içerisinde bulunan yapılar numara sırasına göre şöyledir: 1- İmaret, 2- Medrese, 3- Cami, 4- Kütüphane, 5- Medrese-i Hayriye ve 6- Köşk (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Kavalalı Mehmet Ali Paşa külliyesi içerisinde yer alan yapılar

Kavalalı Mehmet Ali Paşa hayratı olan İmaret ve Mehmet Ali Paşa'nın evi de kente deniz yoluyla gelenleri ilk selamlayan yapılardandır. Kavala şehrinde bulunan alt surların yanında inşa edilen külliye Kavala Körfezine bakmakta olup, arka tarafında cadde yer almaktadır. 19. yüzyıl Osmanlı mimarisinin klasik örneklerinden olan külliye, Barok usulünde inşa edilmiştir (Lowry ve Erünsal, 2011). Lakin Haluk Sezgin'in makalesinde Mehmet Ali Paşa'nın külliyeyi inşa ettirirken daha önceden bu bölgede yer alan İbrahim Paşa tarafından Osmanlı klasik üslubunda yaptırılmış medrese ve imaretin kalıntılarını tamir ettirdiği yazmaktadır. Bu tamirata ek olarak da Barok tarzında cami, medrese, köşk ve kütüphane eklemesi yapmıştır. Sezgin'in bu sonuca varmasında iki farklı mimari üslubun gözle görülür bir şekilde kendini belli etmesi etkili olmuştur (Sezgin, 1976).

Külliye, 1913 yılının Eylül ayında İkinci Balkan Savaşı sırasında Yunanlıların eline geçene kadar hizmet verdi. 1923 yılında gerçekleşen mübadele döneminde 10 yıl boyunca mültecilere yer sağlamak için kullanıldı. Daha sonraki dönemde külliyenin mülkiyeti resmi olarak Mısır hükümetine devredildi ve hükümet kısa süreliğine burayı kafe olarak işletilmek için kiraya verdi (Lowry, 2009).

Mehmet Ali Paşa Kavala kentinde dünyaya geldi. Napolyon'un Mısır'ı işgaline karşı Osmanlı tarafından Mısır'a gönderilen orduda görev aldı ve kısa zamanda komutanlığa yükseldi. Vali Hüsrev Paşa'ya karşı düzenlenen ayaklanmadan yararlanarak 1805'te Mısır valisi oldu. Mısır'ın kalkınması için çeşitli ıslahatlar yaptı ve güçlü bir ordu kurdu. Vehhabi ayaklanmasını bastırdı. Mora'da patlak veren isyanı bastırmakta güçlük çeken Osmanlı Devleti Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi. Bu başarısına karşılık Mora ve Girit valilikleri söz verildi. İsyân bastırıldı ama 1829'daki Edirne Antlaşması'yla Mora, Yunanistan'a verilince Kavalalı Mehmet Ali Paşa bu sefer de Suriye valiliğini istedi. Osmanlı ordusu Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır kuvvetleri tarafından bozguna uğratıldı. Mısır kuvvetleri Halep, Şam ve Adana'yı ele geçirdiler. Konya'da Sadrazam Reşit Paşa'nın kuvvetlerini de yenip Kütahya'ya kadar ilerlediler. Varılan antlaşmayla Mısır, Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve soyundan gelenlere bırakıldı. Hayatının büyük bölümünü Mısır'da geçiren Kavalalı 1848'de Kahire'de öldü. Kavala'daki heykeli 1934 yılında Yunanlı heykeltıraş Dimitriadis tarafından yapılmıştır (Fotoğraf 4). Heykelin yönünün doğuya, Türkiye'ye dönük olması manidardır.

Fotoğraf 4: Mehmet Ali Paşa'nın bronz heykeli

İmarethane

1813 yılında faaliyete giren imarettten dönemin imam, hoca ve talebelerinin yanında şehrin ileri gelen derviş ve fakirleri de yararlanmaktaydı. 1840 yıllarda 120 talebesi bulunan imarette 60 adette hoca bulunmaktaydı. 50 adet fakir için erzak yardımı yapılırken toplam 329 görevli imarettten faydalanmaktaydı. Eski kayıtlara göre muharrem ayında aşure ve peygamberimizin doğum günü yani Rebiulevvel ayınının 12. günü şerbet hazırlanırdı (Kızıltoprak, 2012).

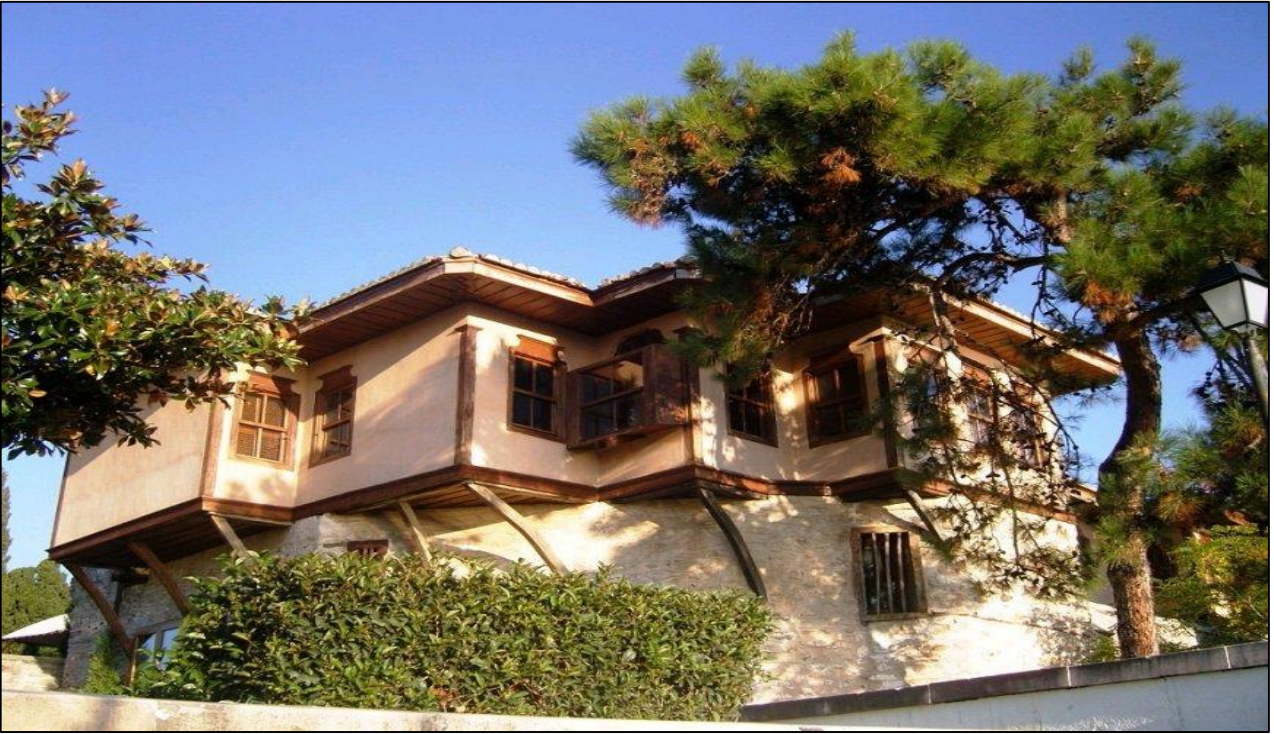
1971 yılına gelindiğinde ise cami ve medrese ev olarak kullanılırken, külliye de yer alan diğer odalar depo olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde Poulidou Caddesi üzerinde yer alan külliye, İmaret S.A. adı ile beş yıldızlı otel olarak işletilmektedir. Tarihi bir eserin içerisinde eşsiz bir konuma sahip olan İmaret, 2001 yılında 50 yıllığına kiralanmış, özgün Osmanlı mimarisini modern lükslerle bir araya getirerek restore edilmiştir (Fotoğraf 5). Avlusuna bir havuz yapılan külliye bugün temiz ve bakımlıdır (Sarısakal, 2012a).

Fotoğraf 5: Kavala’da 1813 yılında inşa edilen imarethane restore edilerek İmaret Otel S.A. olarak hizmet vermektedir.

Kavalalı Mehmed Ali Paşa Konağı

Şehre hakim bir noktada yer alan bu konak, Mehmed Ali Paşa’nın yaşadığı ya da ailesinin yaşadığı yer olarak bilinmektedir. Mehmed Ali Paşa’nın yaptırdığı külliye yaklaşık olarak 200 m uzaklıkta yer almaktadır. Yapım tarihi tam bilinmemekle birlikte 19. yüzyılın başlarında inşa edildiği düşünülmektedir. İki katlı bir yapı olan konak, altı taş üstü ahşap olarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 6). Günümüzde müze olarak kullanılan konak, Osmanlı döneminin klasik evlerindedir (Turan ve İbrahimgil, 2004).

Fotoğraf 6: Kavalalı Mehmed Ali Paşa Konağı.

1925 yılında Yunan makamları tarafından tarihi eser olarak kabul edilmiş ve kayıtlara girmiştir. Bahçesinde bir mezar taşı bulunmaktadır. Bu mezar taşı Zeynep Hatun’a aittir. Zeynep Hatun’un Kavalalı Mehmed Ali Paşa’nın annesi olduğu düşünülmektedir (Sarısakal, 2012b). 1930 yılında ilk restorasyon çalışmalarını Mısır Kralı I. Fuat ve Yunan hükümeti

ortaklaşa başlatmıştır. Mısır kralının mimarı Verucci konağın restorasyon çalışmalarını yürütmüştür. Lakin yaptığı birkaç yanlış işlem yüzünden konakta 4-5 metrelik bir kot farkına sebep olmuş ve bina yüksekte kalmıştır. Bu hata daha sonra da düzeltilememiştir. Konağın yakınında bulunan Kavalalı Mehmed Ali Paşa heykelini ise Mısır'daki Yunan cemaatlerinin katkılarıyla K. Dimitriyadis yapmıştır (Çetinor, 1988). Günümüzde müze olarak kullanılan konak cüzi bir ücret karşılığında ziyaret edilebilmektedir.

Kanuni Sultan Süleyman Su Kemerini

Kanuni tarafından yaptırılan bu su kemeri, evvelden beri su kıtlığı çeken Kavala şehrinin su sıkıntısını gidermek için inşa ettirilmiştir. Nitekim öyle de olmuştur. Bu su kemeri yapıldıktan sonra şehir daha da gelişmeye başlamıştır. Birçok eserde su kemerinin Kanuni tarafından yaptırıldığı yazarken, Lowry eserinde bu su kemerinin İbrahim Paşa tarafından yapıldığını özellikle belirtmekte ve izahlarıyla yazmaktadır (Lowry, 2008). Evliya Çelebi eserinde bu su kemeri için; "Kanuni Sultan Süleyman'ın bir konak yerden dağları ve belleri deldirerek 60 gözlü bir su kemeri yaptırıp bir kayadan bir dağa ulaştırdığını ve yüksekliğinin 60 metre olduğunu" yazar (Araslı, 1986). Şehrin çıkışına yakın bulunan su kemeri Gümülcine yolu üzerinde yer almaktadır.

Kemerin fiziksel özelliklerine bakacak olursak, 5 metre açıklığa ve 4,5 metre genişliğe sahiptir. İki yamacı birbirine bağlayan bu su kemerinin yüksekliği yaklaşık 20 metredir (Fotoğraf 7). Su kemerinin bazı kısımları 18. yüzyılda tadilat geçirmiş olup, bazı noktalarında kuş evleri yer almaktadır (Turan ve İbrahimgil, 2004).

Fotoğraf 7: Kavala'daki su kemeri (Kaleden görünüm)

İbrahim Paşa Külliyesi

16. yüzyılın şaheserlerinden biri olan bu cami Lowry'nin eserinde 1525'lerde yapıldığı söylenmektedir. İbrahim Paşa tarafından vezir-i azam olduğu dönemde yaptırılmıştır. Aslında İbrahim Paşa bu camii büyük bir külliye içerisinde yaptırmıştır. Külliye camiden başka kervansaray, bezzazistan (dükkanları olan bir çarşı), imaret, medrese, mektep, tekke, hamam ve sebilhane mevcuttur (Lowry, 2008). Kent limanının yakınında yaptırılan bu cami dörtgen bir yapı olarak karşımıza çıkmakta olup, etrafındaki çarşı, medrese, han gibi yapılar yıkılmıştır. Yalnızca ana kubbesi ile sağındaki ve solundaki kubbeleri ayakta kalabilen diğer beş kubbesi ise günümüze kadar gelemeyen caminin kubbeleri kurşun örtülüdür (Bıçakçı, 2003).

1923 yılında Yunanistan ile yaptığımız mübadele sonrasında Lozan Antlaşmasına dayanarak Yunanlılar tarafından kiliseye çevrilmiştir. Kilise olduktan sonra Agios Nikolaos adı ile günümüze kadar gelmiştir (Türkoğlu, 1990, s.34). Kiliseye çevrilen caminin mihrap ve minberi kaldırılmış, minaresi ise yıktırılarak kaidesi üzerine bir çan kulesi inşa edilmiştir

(Fotoğraf 8). Caminin bahçesinde yer alan çınar ağacı ise kesilmiştir (Sarisakal, 2012c). Günümüzde Agios Nikolaos Kilisesi adı altında ziyaret edilebilmektedir.

Fotoğraf 8: İbrahim Paşa Cami (Agios Nikolaos Kilisesi)

Halil Bey Cami ve Medresesi

Kavala’da kalan nadir Osmanlı eserlerinden birisi olan Halil Bey Camii, Anthmiou Caddesi üzerinde ve surların içinde yer almaktadır. Zamanında bir Hristiyan bazilikasının temelleri üzerine yapıldığı cami önünde yer alan tanıtım yazısında yer almaktadır. Ancak caminin tam olarak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Günümüzde yer alan caminin temelleri ise 19. yüzyıl başında gerçekleştirilen restorasyon çalışmasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu restorasyon çalışmasında cami Rococo üslubunda tekrardan inşa edilmiştir. Cami daha önce kilise iken Bizans döneminde restorasyon geçirmiştir (Erdoğan vd., 2016). Lowry, cami hakkında bilgi verirken Evliya Çelebi’nin yaptığı ziyaretlerde Seyahatname adlı eserinde bahsettiği Bey Cami’nin, Halil Bey Cami olduğunu ileri sürmektedir (Lowry, 2009). Bu da caminin aslında 19. yüzyılın başlarında geçirdiği restorasyon çalışmasından daha da öncesine ait bir geçmişinin olduğunu bize göstermektedir. Caminin muallak olan tarihi hakkında Ayverdi ise Başbakanlık kaynaklı 1802-1803 tarihlerine ait bir belgeden bahsetmekte ve caminin Hacı Ahmed Ağa isimli bir kişi tarafından minber eklenmek suretiyle camiye dönüştürüldüğü bilgisini vermektedir (Ayverdi, 2000). Çok kesin olmamakla birlikte caminin inşa tarihi ve kim tarafından inşa ettirildiği üzerine olan görüşler bunlardır.

Camide 1930-1940 yılları arasında belediye bandosu yer almasından dolayı zamanında “Müzikli Cami” adı verilmiştir. Cami hala bu isimle de anılmaktadır (Sarisakal, 2012d). Günümüzde ise cami yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda yeni bir camiymiş gibi görünse de yapım tarihi çok eskidir. Caminin yakınında yer alan medrese ise 18. yüzyıl geleneksel Osmanlı eseri olarak korunmaya devam edilmektedir. Etrafta yer alan evler ile birlikte bu bölgenin klasik bir Osmanlı mahallesi olduğu aşikardır. Caminin restorasyonu çok yakın bir dönemde gerçekleştirilmiş ve fiziksel olarak iyi durumdadır (Erdoğan vd., 2016).

Kültürel Olaylar ve Etkinlikler

Çoğunluğu yaz aylarında olmak üzere çok çeşitli kültürel aktiviteye ev sahipliği yapan Kavala’da en önemli etkinlik Philippi Festivali’dir. İlk olarak 1957 yılında yapılmaya başlanan festival Temmuz-Eylül ayları arasındaki dönemde tiyatro gösterileri ve müzik konserlerini içermektedir. Şehrin ve Yunanistan’ın en önemli kültürel etkinliklerinden birisidir.

Temmuz ayında düzenlenen bir diğer festival ise Cosmopolis’tir. Uluslararası Cosmopolis Festivali dans ve müzik grupları, geleneksel ulusal mutfaklar, sinema ve festivale katılan ülkelerin sergiledikleri ürünler ile Kavala’nın eski kentinde düzenlenmektedir. Bir diğer etkinlik ise Giannis Papaioannou Festivali’dir. Festivalde konser ve müzik seminerleri yer almaktadır. Ilios ke Petra Festivali’de (Güneş ve Taş) Temmuz ayında düzenlenmektedir. Her sene Nea Karvali’deki Akontisma’da yapılan festival, yurtdışından gelen çeşitli dans grupları ile folklorik dans gösterilerine sahne olmaktadır.

Kavala’nın eski kentinde düzenlenen bir diğer festival ise Wood Water Wild Festivali’dir. Yunanistan’ın en büyük açık alan festivali Mayıs ayının son hafta sonu ya da Haziran ayının ilk hafta sonu düzenlenmektedir. 2.5 km’lik bir güzergaha

sahip olan festival de, müzik gösterileri, el işi ürünlerin bulunduğu açık hava pazarı, açık hava etkinlikleri (okçuluk, tırmanış) gibi birçok aktivite yapılmaktadır. Önemli etkinliklerin bir diğeri ise Kavala AirSea Show'dur. Haziran ayının son günlerinde gerçekleştirilen etkinlik her yıl gerçekleştirilen bir hava gösterisidir.

Kavala şehrine giden turistler için çok çeşitli konaklama imkânları ve seçenekleri mevcuttur. Beş yıldızlı otellerden daha ekonomik küçük pansiyonlara kadar çeşitlilik mevcuttur. Zeytinyağlı yemekler ve geleneksel Akdeniz mutfağının lezzetlerini tatmak mümkündür. Kavala'da hediyelik olarak mağnet ve geleneksel ürünlerin yanında Kavala kurabiyesi de ünlüdür. Bu kurabiye; badem, un ve pudra şekerinin mükemmel bir birleşimidir. Türk mutfağına Osmanlılardan miras kalan bir lezzet olup, Mübadele döneminde Kavala Limanından, Trakya'ya geçen göçmenler sayesinde yayılmış ve kısa sürede herkes tarafından sevilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kavala şehri, İstanbul-Selanik şehirleri arasındaki konumu, İstanbul'u Balkanlara ve oradan Avrupa'ya bağlayan tarihi ulaşım yolu üzerinde yer alması sebebiyle ilkçağlardan beri önemini korumuştur.

Kavala şehrinin su ihtiyacının temini Kanuni döneminde tarihi su kemerleri vasıtasıyla sağlandıktan sonra şehrin gelişimi ivme kazanmıştır.

Doğu Makedonya ve Trakya bölgesinde geniş bir hinterlanda sahip olan Kavala, ilkçağlardan günümüze bölge ürünlerinin dış pazarlara ulaştırıldığı önemli bir liman şehridir.

Kavala'nın yer aldığı Doğu Makedonya ve Batı Trakya genelde tarımla, özellikle de emek yoğun bir ürün olan tütün tarımıyla geçimini sağlayan bir bölgedir. Hatta bunun bir göstergesi olarak Kavala şehrinde bir tütün müzesi de kurulmuştur. Ancak son yıllarda geleneksel tarıma dayalı ekonominin yerini turizm almıştır. Turizm günümüzde Kavala ekonomisinin ana unsurunu teşkil etmektedir.

Kavala'ya gelen turistler için Mayıs ayından Ekim sonuna kadar güneş, kum, denizle ünlü plajları, yelken ve su sporlarının yanı sıra yerel lezzetleri tatmak, doğada vakit geçirmek, dağ yürüyüşleri yapmak ta mümkündür.

Tarihi ve kültürel zenginlikler bakımından da Kavala turistler için önemli alternatifler sunar. Şehrin su kemeri, eşsiz manzarası ve tarihi dokusuyla kalesi, müzeleri, mabetleri Yunanistan'a gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

Kavala bir festivaller şehridir. Özellikle yaz aylarında, birçok ülkeden folklor, dans, müzik vb. gösteriler yapmak üzere gelen çok sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır.

Kavala, 19. yüzyılın sonlarına kadar nüfusunun % 80 Türk ve Müslüman, az bir kısmının Rum ve Bulgar Ortodoks Hıristiyanlardan oluştuğu bir şehirdir. Balkan Savaşları ve Nüfus Mübadelesi sonucu 1920'li yıllarda Anadolu'ya göçlerle şehrin demografik yapısı hızla değişmiştir. Türk ve Müslüman ahalinin göçünden sonra Anadolu'dan göç eden Rumlar bölgeye iskân edilmiştir.

Şehirde yer alan cami ve mescit gibi mabetlerin bir kısmı tamamen yıkılmış, bazılarının da minaresi yıkılarak kiliseye çevrilmiştir. Osmanlı dönemine ait mimari eserlerin tamamına yakını günümüzde yapılaşımının dışında kullanılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilgili kurumları Kavala'daki Osmanlı dönemi vakıf eserlerinin envanterini çıkarıp, gereken hukuki işlemleri başlatmalıdır. Türkiye'den Kavala'ya giden turistlerin büyük çoğunluğu bu ecdat yadigarı eserlerin sahiflenilmesini ilgililerden beklemektedir.

Kaynakça

Araslı, A. (1986). *Avrupa'da Türk İzleri*. İstanbul: Tercüman Gazetesi.

Arslan, İ. (2010). 19. Yüzyılda Balkanlar'da Bir Liman Şehri: Kavala. *History Studies Dergisi*, 2(3), 25-38.

Ayverdi, E. H. (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk*. (Cilt IV). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Bıçakçı, İ. (2003). *Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı Yayınları.

Çetinor, B. (1988). Kavala'da Mehmedali Paşa Konağı. *İlgi Dergisi*. Sayı 54. s.25-30.

Darkot, B. (1979). *Kavala, İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Emecen, F. (2000). *İbrahim Paşa, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 21, s. 333-335.

- Erdoğan, N., Akarsu, H. T., Kaplan, S. & Çırpı, M. E. (2016). *Kültür Köprüleri: Selanik ve Kavala Bölgesindeki Osmanlı-Türk Mimari Mirası*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Gökacı, M. A. (2001). *Geograpika: Yeniden Keşfedilen Yunanistan*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1979). *İbrahim Paşa, İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Cilt 5/2, s. 908-915.
- Kahraman, S. A. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümölcine, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı*. 8. Kitap 1. Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kızıltoprak, S. (2012). Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Kavala'daki Külliyesi. *İSMEK El Sanatları Dergisi*, 14, 138-143.
- Kiel, M. (2002). *Kavala, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 25, s. 62-65.
- Kurt, H. (2013). *Yunanistan (Fizikî ve Beşerî Coğrafya)*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 43, s. 583-586.
- Kutoğlu, M. H. (2002). *Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 25, s. 62-65.
- Lowry, H. W & Erünsal İ. E. (2011). *Aslına Dönüş; Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın Kavala Kasabası İle Bağları, Mimari Eserler, Kitabeler ve Belgeler*. K. Tanrıyar (Çev.), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Lowry, H. W. (2008). *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi, 1350-1550: Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskanı ve Altyapı Gelişmesi. A. Cemal (Çev.)*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Lowry, H. W. (2009). *Osmanlıların Ayak İzlerinde: Kuzey Yunanistan'da Mukaddes Mekanlar ve Mimari Eserleri Arayış Yolculukları. H. Girginer & Ş. Girginer (Çev.)*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Sakellariadi, A. (2010). *Strategic Participatory Planning in Archaeological Management in Greece: The Philippi Management Plan for Nomination to UNESCO's World Heritage List*. Conservation and Management of Archaeological Sites. Greece.
- Sarı, H. İ. (2017). *Yunanistan ekonomisinde turizmin yeri ve önemi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sarisakal, B. (2012a). Kavalalı Mehmet Ali Paşa Külliyesi. 20 Mart 2017 tarihinde www.bakisarisakal.com/kavalalimehmetalipasakulliyesi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sarisakal, B. (2012b). Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Evi. 20 Mart 2017 www.bakisarisakal.com/kavalalimehmetalipasaevi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sarisakal, B. (2012c). Kavala Maktul İbrahim Paşa Camisi. 20 Mart 2017 www.bakisarisakal.com/kavalamaktulibrahimpasacamisi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sarisakal, B. (2012d). Kavala Halil Bey Camisi. 20 Mart 2017 <http://www.bakisarisakal.com/kavalahalilibeycamisi.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Sezgin, H. (1976). Kavala'da Mehmed Ali Paşa Külliyesi. *Arkitekt Dergisi*, 2, 65-69.
- Temelkuran, T., Aktaş, N. & Çevik, M. (1976). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. (Cilt 8). İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- The Archaeological Receipts Fund (2015). *Archaeological Site Of Philippi*. Athens: Hellenic Republic – Ministry Of Culture And Sports.
- Turan, Ö. & İbrahimgil, M.Z. (2004). *Balkanlardaki Türk Mimari Eserlerinden Örnekler*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayın No: 97.
- Türkoğlu, M. (1990). Kavala'da Türk mimari eserleri. *Batı Trakya'nın Sesi Dergisi*, 3, 33-36.
- Yapar, B. (2007). *Yunanistan'daki Türk eserlerinde kitabeler (Dedeoğaç, Dimetoka, İskeçe, Gümölcine, Selanik, Kavala, Yenice-Karasu)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).